

**Krigsvetenskapsakademins seminarium 1 sept 2009:  
”Vilken officersutbildning skall en framtidsinriktad Försvarsmakt ha?”  
– några reflexioner**

Bakgrunden till seminariet är att den så kallade stödutredningen våren 2009 lade ett förslag som innebär att Försvarshögskolan läggs ner, officersutbildningen upphör tillfälligt för att sedan återupptas i andra former som innebär stort inslag av akademiska studier vid civila universitet och högskolor.

*Kostnader*

Stödutredningens ordförande Marie Hafström inledde seminariet med att påminna om huvudmotivet för utredningens förslag nämligen att minska Försvarsmaktens utgifter för ”stödverksamhet” där officersutbildningen ingår. Konteramiral Jörgen Ericsson påminde också om att högkvarteret hade tillstyrkt utredningen och efterlyser besparingsförslag inom stödverksamheten.

Under seminariet var det ingen som direkt tillstyrkte utredningens förslag. En rimlig fråga som då infinner sig är vilka besparingar som blir resultatet om man inför delar av utredningens förslag. Denna fråga ställdes aldrig under seminariet vilket måste anses som en brist. Med tanke på att behovet av generalistofficerare minskar från dagens ca 9 000 till ca 3 300 bör en betydande minskning av dagens utgifter vara möjliga även om man skulle nöja sig med en proportionell neddragning. Vidare kan under viss tid neddragningen bli större utan att man går så långt som att helt inställa verksamheten under ett antal år, vilket troligen inte försvarsmaktens eller någon annan berörd myndighet kommer att rekommendera. Inte heller anslöt sig någon av deltagarna vid seminariet till en så kraftig neddragning. Ett motiv för att inte helt ställa in utbildningen av generalistofficerare är naturligtvis att man inte vill att ålderspyramiden för generalistofficerer skall bli så ogynnsam som om utbildningen ställs in viss tid.

Stödutredningen anger också att officersutbildningen är dyr i förhållande till annan utbildning. Här gavs under seminariet viss demagogisk överargumentation. Detta när man som ”nyhet” påpekar att praktisk övning med stridsfordon eller eldgivning med artilleri är väsentligt dyrare än vanliga akademiska studier. Till bilden hör då att akademiska studier skiljer sig åt väsentligt med avseende på kostnad per elevår. Studier med inslag av praktiska övningar eller laborationer finns inom många områden. Kostnaden för de dyraste formerna av sådan utbildning är då väsentligt högre än vid t ex rena litteraturstudier. Den väsentliga frågan i sammanhanget är naturligtvis om kostnaderna för officersutbildningen vid Försvarshögskolan skiljer sig från motsvarande utbildning vid andra jämförbara officersskolor i omvärlden. Om så är fallet, det finns några uttalanden som tyder på detta, blir frågan hur kostnaderna kan sänkas till jämförbar nivå.

De mellanformer med avseende på utbildningsverksamhet och utgifter per elevår som här antytts bör naturligtvis övervägas innan man bestämmer officersutbildningen i framtiden.

*Militär och eller annan akademisk utbildning*

En fråga som ägnades stor uppmärksamhet vid seminariet var fri akademisk utbildning kontra sammanhållen undervisning inom en profession som samtidigt innebär ”prägling” av respektive professions förhållningssätt och attityder. Här intogs under seminariet några ytterlighetsståndpunkter. Utredaren Marie Hafström stod för den ena ytterligheten när hon argumenterade för fri akademisk utbildning inom olika områden som medför att eleverna får ta del av synsätt,

attityder och vetenskapssyn inom olika ämnesdiscipliner. Den andra extremen utgörs av de många officerare som yttrade sig under seminariet och som har haft stor nytta av den systematiska skolning och erfarenhetsuppbyggnad inom försvaret som man tagit del av. En stor del av inläggen under seminariet formades som stöd för den senare åsikten och därmed för den hittillsvarande ordningen.

Här bör informationen kompletteras med att denna fria utbildning som Marie Hafström redovisade inte är alenarådande. Det finns ett flertal professionella akademiska yrkesutbildningar där eleverna studerar målinriktat mot en viss profession. Läkarutbildningen är ett tydligt exempel. Inom de tekniska utbildningarna är man vidare angelägen att förmedla attityd som råder inom olika industriområden osv. Även om det naturligtvis finns skillnader så har man det gemensamt att man förmedlar attityder och synsätt inom den aktuella professionen.

Nyblivne filosofie doktorn vid FHS Karl Ydén tryckte på att man bör titta på den samlade kompetens hos officerskåren snarare än fokusera likformig kompetens hos individer. Slutsatsen blir vad jag kan förstå att man bör bedda kompetens genom diversifierad utbildning. Diversifierad rekrytering uppmärksammas också i dagens debatt om officersutbildningen i USA enligt Karl. Den anpassade officersutbildning som utgör en av flera rekryteringsvägar i den nya officersutbildningen ger möjligheter i detta avseende som bör tas till vara. Därmed inte sagt att den helt skall ersätta en direkt professionsinriktad utbildning.

Jag tolkar Karl Ydéns syn på officerskårens kompetenstillväxt som ny och annorlunda snarare än motsatt den som dagens officerare tagit del av. Denna syn framgick dock tydligare i ett anförande som han höll innan seminariet och som tyvärr många gick miste om när man kom enbart till seminariet. Han gick där in på modern professionsforskning vilket rimligen bör beaktas i sammanhanget. Mitt intryck är att varken utredare Marie Hafström eller de som företräder den konventionella utbildningsgången har djupare kännedom om denna forskning. Den som behöver ta ställning till de frågor som här behandlas rekommenderas ta kontakt med Karl Ydén.

### *Forskning*

Forskning inom området krigsvetenskap nämndes bara parantetiskt under seminariet. Till bilden hör då att sådan forskning är en del av det Försvarshögskolan presterar likaväl som utbildade elever. Enligt min åsikt är denna forskning lika väsentlig som utbildningen. Att doktrinmässiga förändringar kan få avgörande inflytande på vilka militära prestationer som kan uppnås finns det exempel på i historien.

Försvarshögskolan har i sitt remissvar fört fram synpunkter som bör beaktas. Här vill jag ta upp ytterligare några aspekter. Det finns en gryende opinion som anser att internationella insatser i stort görs på måfå utan djupare insikter i vad som behövs för att få hållbara resultat. Här behövs forskningsinsatser avseende sammanhanget mellan militära insatser och politiska effekter som grund för att kunna utvärdera de insatser som görs. Vidare är det min bedömning att nationellt försvar i framtiden kommer att verka inom politisk-militär maktpolitik som också präglas av kraftiga politiska restriktioner samtidigt som resultat av det militära agerandet i hög grad är politiskt. Både de internationella och de nationella uppgifterna för försvaret innebär då en förskjutning mot *graderat* militärt våld där man tidigare i hög grad behandlade konsten att *kraftsamla* militärt våld. Graderingen hänför sig till politiska begränsningar i det militära agerandet.

Behovet är således stort och forskningen bör öka snarare än påtvingas den ”time out” som en kraftig omorganisation med nödvändighet kommer att innebära.

Ovanstående avser den forskning som ligger nära det som undervisas. Annan forskning kan utföras vid mer avlägsna institutioner. Gränsdragning är naturligtvis inte enkel.

Det svenska försvarets förmåga att åstadkomma militära prestationer för de medel som tilldelas är svagare än inom våra grannländer. För att förbättra detta behövs *försvarekonomisk forskning*. Detta kan i och för sig genomföras vid andra universitet och högskolor. Det är dock väsentligt att man i något sammanhang integrerar ekonomisk kompetens med djupt kunnande om verksamheten. Detta görs rimligen bäst i eller nära en miljö där sådant kunnande finns dvs i anslutning till försvarsrelaterade institutioner .

#### *Organisationsform*

När det gäller organisationsform tror jag valet står mellan egen högskola eller några militära institutioner vid annan högskola. Helt utan fast egen organisation tror jag inte på. Här kan man jämföra med lärarutbildningen. När lärarhögskolan lades ner fördes stora delar av verksamheten över i egna institutioner. Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap utgör då ett exempel.

Samarbeta med andra nordiska länder har diskuterats. Då är rimligen en självständig försvarshögskola den lämpliga organisationsformen. En sådan skulle också ge möjligheter att behålla en rimlig volym på verksamheten trots de nedskärningar som motiveras av det kraftigt minskade antalet generalistofficerare samtidigt som kostnaden per elevår minskas till internationellt jämförbar nivå.

**Helge Löfstedt**